

Aluehallintovirasto

Lasten ja nuorten paikallinen harrastustoiminta Pohjois-Suomen aluehallintoviraston alueella kaudella 2022–2023

Jaana Tuuttu

Julkaisija

Opetus- ja kulttuuritoimi

Lasten ja nuorten paikallinen harrastustoiminta
Pohjois-Suomen aluehallintoviraston alueella kaudella 2022–2023

Jaana Tuuttu

Aluehallintovirastojen julkaisu 226/2024

ISSN 2343-3132 (verkkojulkaisu)

ISBN 978-952-5900-79-8

Oulu

2024

KUVAILULEHTI

Aluehallintovirastojen julkaisuja 226/2024

Tekijät Jaana Tuuttu		Julkaisuaika 9.1.2024	
		Toimeksiantajat(t)	
		Toimielimen asettamispäivä	
Julkaisun nimi Lasten ja nuorten paikallinen harrastustoiminta Pohjois-Suomen aluehallintoviraston alueella kaudella 2022–2023			
Tiivistelmä Lasten ja nuorten paikallisen harrastustoiminnan avustamisen tavoitteena on lasten ja nuorten harrastusmahdollisuuksien lisääminen, lasten ja nuorten yhteisöllisyyden ja osallistumisen vahvistaminen sekä uusien, monipuolisten elämysten saaminen yhdessä ikäisten kanssa. Toimintaa voidaan suunnata myös syrjäytymistä ehkäisevään toimintaan sekä monikulttuuriseen harrastustoimintaan paikallisen tarpeen mukaan. Tässä raportissa selvitetään Pohjois-Suomen aluehallintoviraston myöntämän lasten ja nuorten paikallisen harrastustoiminnan valtionavustuksen käyttöä Kainuun ja Pohjois-Pohjanmaan maakunnissa kaudella 2022–2023. Raportin tiedot on kerätty valtionavustusta kaudella saaneiden toimijoiden hakemuksista ja loppuselvityksistä. Tässä raportissa kartoitetaan lasten ja nuorten paikallisen harrastustoiminnan toteutumista, avustusta saaneita toimijoita, kerhotoiminnan sisältöä, toiminnan kustannuksia ja rahoitusta sekä toiminnan arviointia. Kauden 2022–2023 tietoja verrataan aikaisempien vuosien tietoihin. Vuonna 2022 Pohjois-Suomen aluehallintovirasto myönsi 315 000 euroa harkinnanvaraista valtionavustusta lasten ja nuorten paikalliseen harrastustoimintaan. Harrastustoiminnan valtionavustuksella järjestettyä toimintaa toteutettiin 33 kunnan alueella. Valtionavustuksella toteutettiin kaikkiaan n. 470 kerhoa ja 100 päiväleiriä, joihin osallistui n. 8 400 lasta ja nuorta. Toiminnan kokonaiskustannukset olivat n. 586 000 €, joista ohjaajapalkkioiden osuus oli 62 %. Liikunta ja tanssi, kotitalous, kädentaidot sekä luonto olivat suosituimmat kerhojen teemat monitoimikerhojen lisäksi.			
Asiasanat Harrastustoiminta, valtionavustus, Kainuu, Pohjois-Pohjanmaa			
ISSN (painettu) -	ISBN (painettu) -	ISSN (verkkojulkaisu) 2343-3132	ISBN (verkkojulkaisu) 978-952-5900-79-8
Kokonaissivumäärä 21		Kieli suomi	Hinta -
Julkaisija Pohjois-Suomen aluehallintovirasto		Paino -	

Sisällysluettelo

1. Johdanto	5
2. Toteutunut harrastustoiminta kaudella 2022	7
2.1. Avustusten jakautuminen	9
2.2. Alueellisuus	11
2.3. Harrastustoiminnassa mukana olevat	12
3. Harrastustoiminnan taloustiedot	14
4. Toiminnan arviointi	17
Lähteet	20

1. Johdanto

Lasten ja nuorten paikallisen harrastustoiminnan avustamisen tavoitteena on lasten ja nuorten harrastusmahdollisuuksien lisääminen, lasten ja nuorten yhteisöllisyyden ja osallistumisen vahvistaminen sekä uusien, monipuolisten elämysten saaminen yhdessä ikäisten kanssa.

Avustus on tarkoitettu käytettäväksi lasten ja nuorten vapaa-aikoina tapahtuvaan toimintaan, jolla edistetään lasten ja nuorten tasapuolisia mahdollisuuksia osallistua säännöllisesti, pitkäjänteisesti ja laadukkaasti järjestettyyn harrastustoimintaan. Avustuksella tuetaan niin ikään lasten ja nuorten mahdollisuuksia monipuoliseen harrastamiseen. Harrastustoimintaa voidaan suunnata myös syrjäytymistä ehkäisevään toimintaan sekä monikulttuuriseen harrastustoimintaan paikallisen tarpeen mukaan. Avustusta myönnetään koulujen lukuvuoden aikaiseen, lapsille ja nuorille järjestettävään säännölliseen ja tavoitteelliseen harrastustoimintaan sekä koulujen loma-aikoihin sijoittuvaan päiväleiritoimintaan.

Lasten ja nuorten harrastustoiminnan tukemisen taustalla on ajatus siitä, että harrastuksilla voidaan edistää lasten ja nuorten hyvinvointia ja mielenterveyttä. Opetus- ja kulttuuriministeriön laatimassa valtakunnallisessa nuorisotyön ja -politiikan ohjelmassa 2020–2023 (VANUPO) esimerkiksi todetaan, että harrastukset tarjoavat nuorelle mahdollisuuden sosiaaliseen vuorovaikutukseen, itseilmaisuun sekä innostavaan ja motivoivaan toimintaan vapaa-ajalla. Harrastuksissa yhdistyy kaverisuhteiden ylläpitäminen, itsensä kehittäminen, omien unelmien tavoittelemine ja omien vahvuuksien löytäminen sekä mielekäs ja rentouttava tekeminen. Vapaa-aikatutkimuksen, koululaiskyselyn sekä Nuorisobarometrien perusteella 70–90 prosentilla nuorista on vähintään yksi harrastus. (Opetus- ja kulttuuriministeriö, 2019: s. 9)

Pääministeri Sanna Marinin hallitusohjelmassa yhtenä osaamisen, sivistyksen ja innovaatioiden Suomen saavuttamisen keinona on harrastusmahdollisuuksien lisääminen niin, että jokaiselle lapsella ja nuorella olisi mahdollisuus harrastamiseen koulupäivän yhteydessä. Ohjelman tarkoituksena on vahvistaa koulujen aamu- ja iltapäivätoimintaa ja sen laatua, kerhotoimintaa sekä yhteistyötä kuntien ja kolmannen sektorin toimijoiden välillä. Vuoden 2020 syksyllä käynnistettiin harrastamisen Suomen mallin valmistelu, ja sen tavoitteena on edistää maksuttomia harrastusmahdollisuuksia, jotka toteutetaan koulupäivän yhteydessä. (Valtioneuvoston julkaisuja 2019: 167).

Valtion nuorisoneuvoston julkaisun (2020) mukaan harrastamisen Suomen malli on valtiohallinnon mittava ponnistus saattaa lasten ja nuorten harrastamisen lähemmäs koulupäivää ja edistää yhdenvertaisten harrastusmahdollisuuksien toteutuminen. Maksuton ja nuorten toiveiden mukainen harrastamisen mahdollistaminen ehkäisee syrjäytymistä, lisää hyvinvointia, ja luo edellytyksiä vapaa-ajan lisääntymiselle sekä harrastuskustannusten alenemiselle. Harrastamisen hinnan on todettu erilaisissa kyselytutkimuksissa vaikuttavan etenkin liikunnan harrastamiseen – osalle lapsista ja nuorista harrastuksen hinta onkin kyselyiden mukaan esteenä harrastamiselle (Valtion nuorisoneuvoston julkaisuja 2018: 17–18).

Tässä raportissa selvitetään Pohjois-Suomen aluehallintoviraston myöntämän lasten ja nuorten paikallisen harrastustoiminnan valtionavustuksen käyttöä Kainuun ja Pohjois-Pohjanmaan maakunnissa kaudella 2022–2023. Raportin tiedot on kerätty valtionavustusta kaudella saaneiden toimijoiden avustushakemuksista ja loppuselvityksistä. Raportissa kartoitetaan lasten ja nuorten paikallisen harrastustoiminnan toteutumista, avustusta saaneita toimijoita, kerhotoiminnan sisältöjä, toiminnan kustannuksia ja rahoitusta sekä toiminnan arviointia. Kauden 2022–2023 tietoja verrataan aikaisempien vuosien tietoihin. Raportissa käytetään vuotta 2022 merkitsemään koko kulunutta kautta.

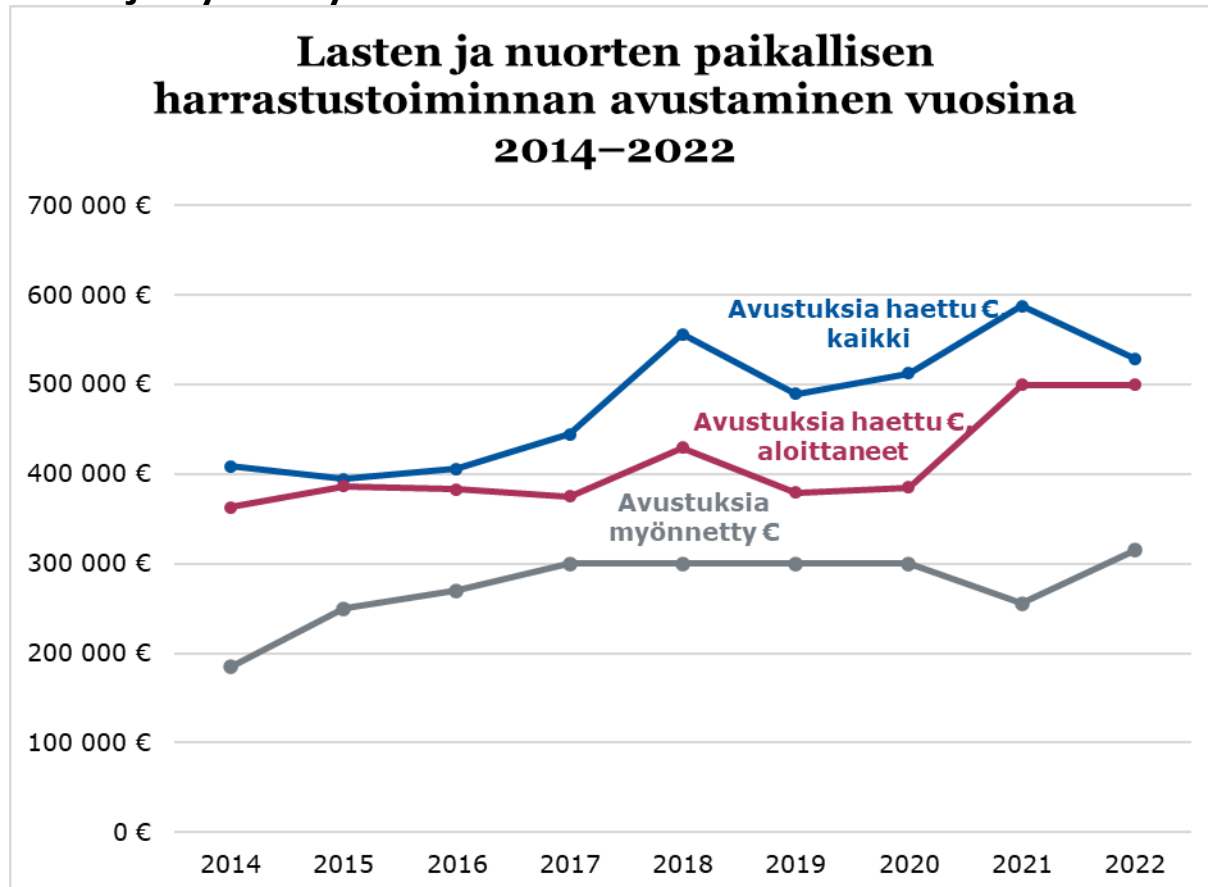
Harrastustoiminnassa mukana olevien lukumääriin sekä talouslukuihin on laskettu ainoastaan ne toimijat, jotka saivat valtionavustusta vuonna 2022 ja jotka aloittivat toimintansa. Luvuissa ei siis ole mukana kielteisiä päätöksiä, käsittelemättä jätettyjä tapauksia eikä niitä, jotka aloitusilmoitusvaiheessa peruivat toimintansa.

2. Toteutunut harrastustoiminta kaudella 2022

Vuonna 2022 Pohjois-Suomen aluehallintovirasto myönsi harkinnanvaraista valtionavustusta lasten ja nuorten paikalliseen harrastustoimintaan Pohjois-Pohjanmaan ja Kainuun alueelle yhteensä 315 000, mikä oli 59 500 euroa edellisvuotta enemmän. Avustushakemuksia tuli yhteensä 60 kappaletta. Yksi hakija perui hakemuksensa pian sen jättämisen jälkeen. Yhden hakijan toimittamat kolme hakemusta yhdistettiin yhdeksi hakemukseksi. Näin ollen käsiteltäviä hakemuksia oli 57. Myönteisen avustuspäätöksen saaneita hakijoita oli yhteensä 55, joista yksi perui toiminnan ennen avustuksen maksamista. Kielteisten päätösten syynä oli se, että hakija ei vastannut lähetettyyn täydennyspyyntöön.

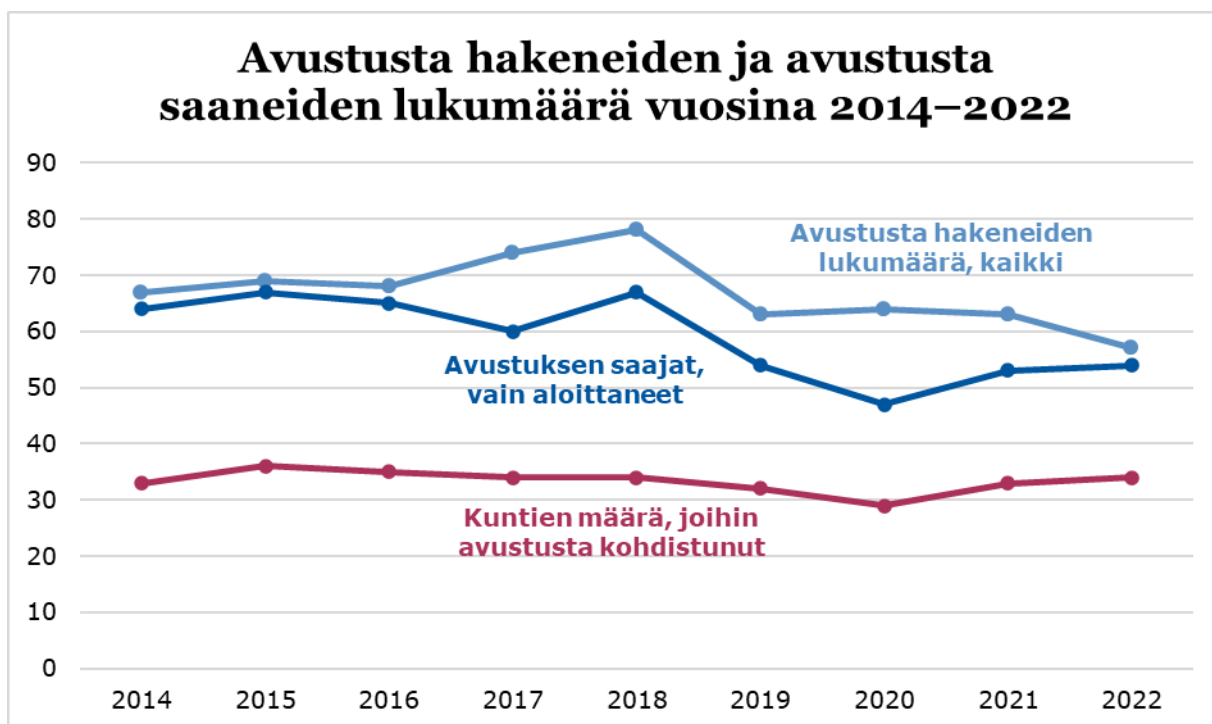
Vuonna 2022 avustusta haettiin kaikkiaan 528 475 euroa (Kuvio 1). Pienentynyt hakusumma selittyy ainakin osin pienentyneellä hakijamäärällä. Myönteisen avustuspäätöksen saaneiden ja toiminnan aloittaneiden hakijoiden yhteenlaskettu hakusumma oli 499 475 € eli lähes saman kuin edellisvuonna. Vuosia samana pysynyt myönnetyn avustuksen määrä laski vuonna 2021, mutta nousi hieman vuonna 2022 yltäen korkeammalle tasolle kuin koskaan aikaisemmin kyseisessä avustusmuodossa. Avustuksen käyttöaika oli 1.06.2022 – 31.05.2023. Avustuksen käytön loppuselvitys tuli palauttaa 31.7.2023 mennessä.

Kuvio 1. Lasten ja nuorten paikallisen harrastustoiminnan avustuksen haettu ja myönnetty euromäärä 2014–2022.

Avustusta hakeneiden määrä laski hieman edellisvuodesta (Kuvio 2.). Avustusta saaneiden määrä nousi yhdellä. Vuonna 2022 Pohjois-Suomen aluehallintoviraston alueen 38 kunnasta harrastustoiminnan valtionavustusta kohdistui 34 kunnan alueelle, mutta yhdessä kunnassa toiminta ei toteutunut lainkaan. Harrastustoimintaa toteutettiin täten 33 kunnan alueella, mikä on 87 % alueen kunnista.

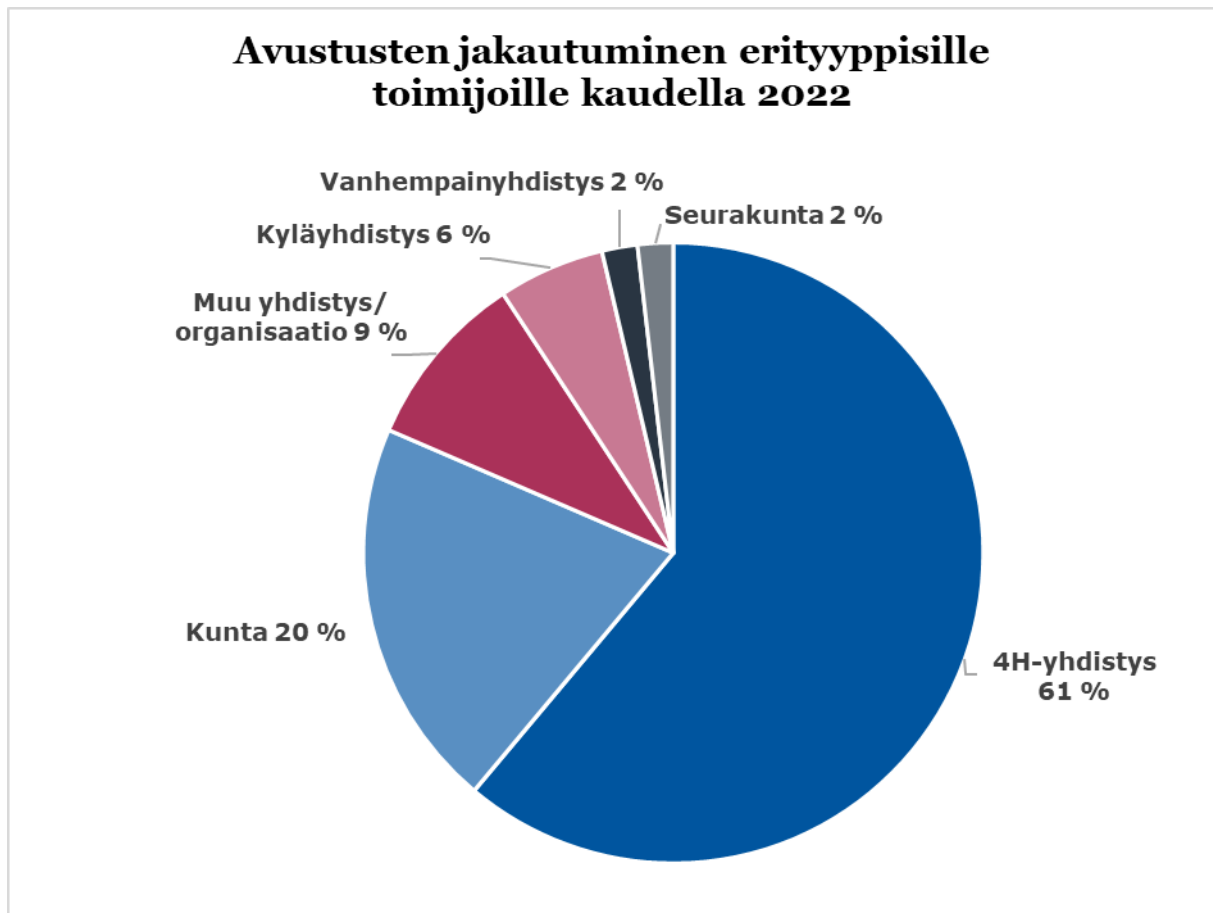
Kuvio 2. Lasten ja nuorten paikallisen harrastustoiminnan avustusta hakeneiden määrä ja avustuksen saajien määrä sekä niiden kuntien lukumäärä, joiden alueelle avustusta kohdistui vuosina 2014–2022.

2.1. Avustusten jakautuminen

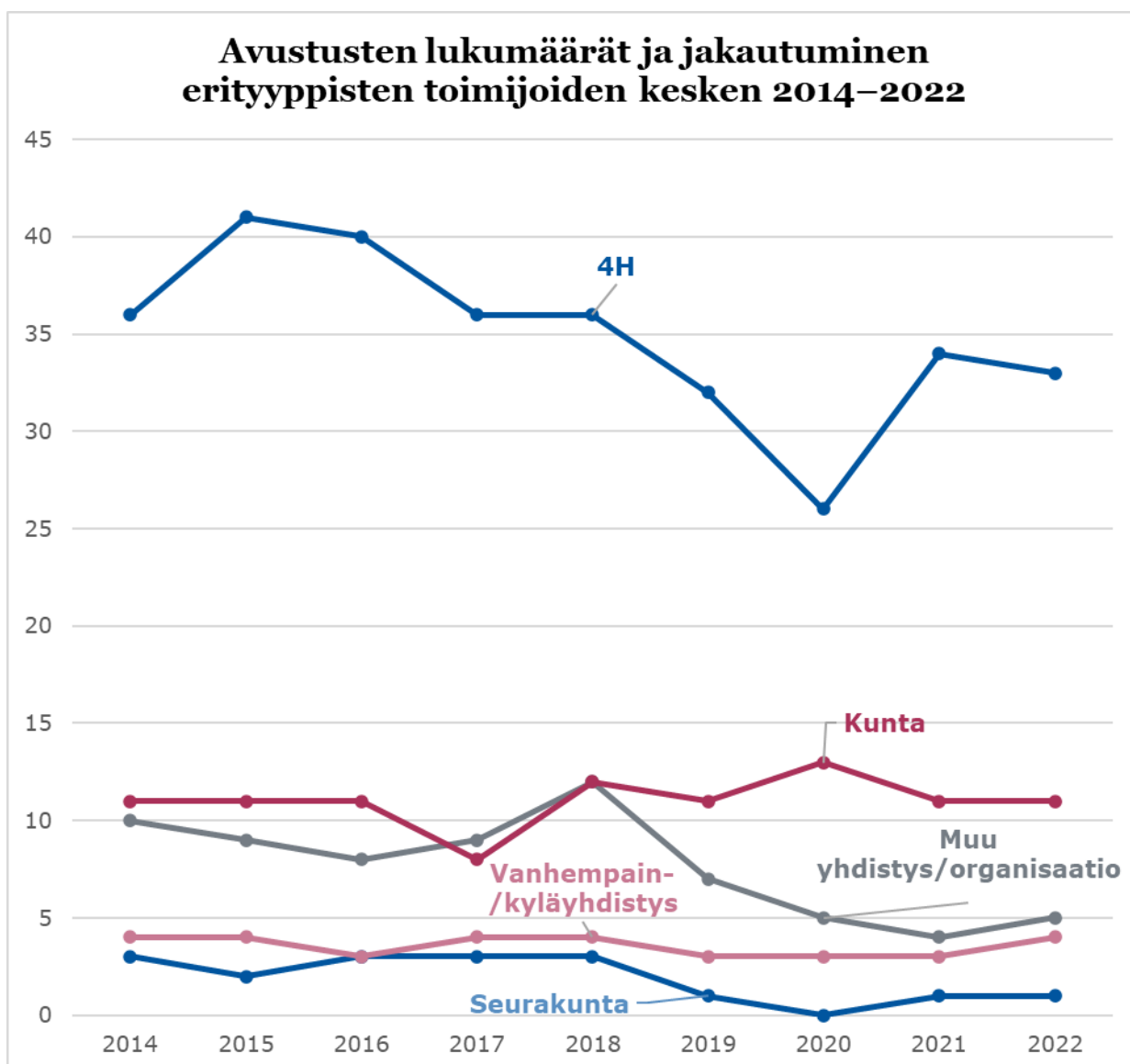
4H-yhdistykset ovat olleet jo pitkään suurin avustuksen saaja Kainuussa ja Pohjois-Pohjanmaalla (Kuvio 3.). Vuonna 2022 avustuksen saaneista 61 % oli 4H-yhdistyksiä ja viidesosa oli kuntia. Muut yhdistykset ja organisaatiot -luokkaan kuului kulttuuriin ja monikielisyyteen liittyviä yhdistyksiä, moottoripajayhdistys, Metsästäjäliitto ja MLL:n piiriyhdistys. Niiden osuus avustuksen saajista oli 9 %. Kolme kyläyhdistystä, yksi vanhempainyhdistys ja seurakunta kattoivat loput 10 %.

Kuvio 3. Avustusten jakautuminen eri toimijoiden kesken kaudella 2022.

Kappalemäärinä tarkasteltuna 4H-yhdistysten saamien avustusten määrä on laskenut vuodesta 2015 lähtien (Kuvio 4.). Määrät kuitenkin nousivat selvästi vuonna 2021 ja ovat pysyneet lähes samoissa vuonna 2022. Joissakin kunnissa kuten Oulussa ja Raahessa on useampi 4H-yhdistys, koska kuntaliitosten myötä liittyneiden kuntien yhdistyksiä on jatkanut toimintaa. On myös yhdistyksiä, jotka ovat lopettaneet kuntaliitosten myötä toiminnan. Avustuksen saajia kaiken kaikkiaan oli lukumäärällisesti vähiten vuonna 2020, jolloin myös 4H-yhdistysten saamien avustusten määrä oli alimmillaan. Kyseisenä vuonna puolestaan kunta-toimijoiden avustuskäytöt olivat korkeimmillaan. Muiden yhdistysten ja organisaatioiden saamien avustusten määrä oli korkeimmillaan vuonna 2018, mutta on laskenut noin viiteen vuositasolla. Kuvioon yhdistettyjen vanhempainyhdistysten ja kyläyhdistysten avustuskäytöt ovat pysyneet tasaisesti 3–4 avustuksessa per vuosi. Samoin avustettavien seurakuntien määrä on ollut tasaisesti 1–3 vuosittain.

Kuvio 4. Avustusten lukumäärät ja jakautuminen erityyppisten toimijoiden kesken vuosina 2014–2022.

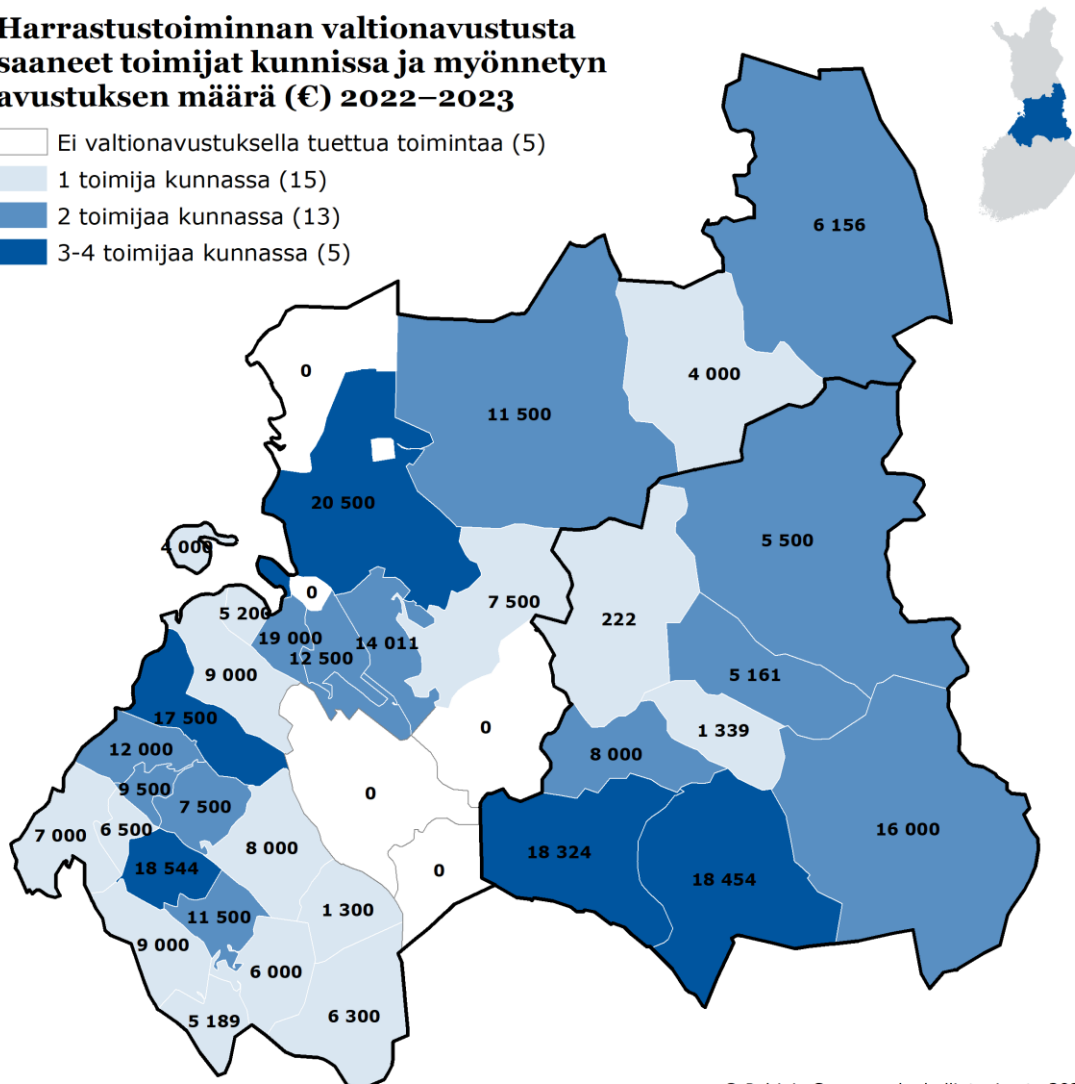
2.2. Alueellisuus

Kaudella 2022 harrastustoiminnan valtionavustuksella järjestettiin kerho- ja päiväleiritoimintaa kattavasti Kainuun ja Pohjois-Pohjanmaan alueella (Kartta 1.). Valtionavustuksella järjestetty toiminta puuttui viiden kunnan alueelta, joista yhteen avustus oli myönnetty, mutta toiminta ei toteutunut ja avustus palautettiin loppuselivitysvaiheessa. Oulussa harrastustoimintaa järjesti neljä eri toimijaa, Raahessa, Ylivieskassa, Sotkamossa ja Kajaanissa kolme. Toimijoita oli kaksi 13 kunnassa ja lopuissa kunnissa yksi. Yhdessä kunnassa toimintaa ei järjestänyt kukaan kyseisen kunnan toimija, vaan naapurikunnan yhdistys. Yleisesti on toivottavaa, että avustusta haettaisiin tarvittaessa yhteistyössä toisen kunnan kanssa, jotta tasavertaisia harrastusmahdollisuuksia saataisiin mahdollisimman moneen kuntaan.

Kartta 1. Harrastustoimintaa järjestäneiden toimijoiden määrä sekä myönnetyn avustuksen määrä kunnittain kaudella 2022.

Harrastustoiminnan valtionavustusta saaneet toimijat kunnissa ja myönnetyn avustuksen määrä (€) 2022–2023

- Ei valtionavustuksella tuettua toimintaa (5)
- 1 toimija kunnassa (15)
- 2 toimijaa kunnassa (13)
- 3-4 toimijaa kunnassa (5)

Puolessa alueen kunnista 4H-yhdistys oli ainoa lasten ja nuorten paikallista harrastustoimintaa järjestävä taho. Neljäsosassa kunnista järjestäjänä oli sekä kunta että 4H-yhdistys ja viidesosassa 4H-yhdistys ja muu yhdistys. Kajaanissa, Sotkamossa ja Ylivieskassa järjestäjinä oli kunta, 4H-yhdistys ja jokin muu yhdistys tai organisaatio.

2.3. Harrastustoiminnassa mukana olevat

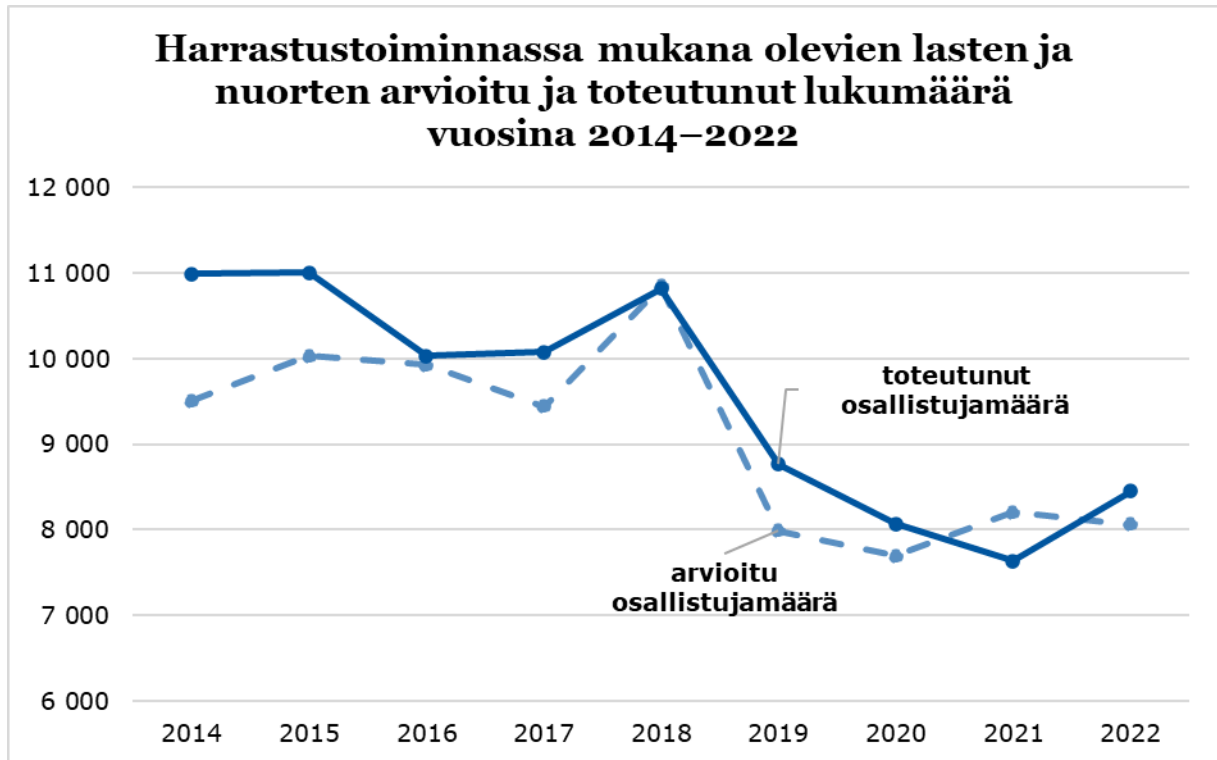
Lasten ja nuorten sosiaaliset ja liikunnalliset taidot, kädentaidot sekä arkielämän taidot karttuvat päiväleireillä ja kerhoissa. Harrastustoiminnassa on mahdollista ilmaista itseään taiteen, musiikin tai vaikkapa teatterin keinoin, seikkailla luonnossa, opetella hevosen hoitoa tai korjata mopoa. Valtionavustuksella tuettu toiminta ei vaadi jäsenyyttä eikä tähtää kilpailuun. Toiminta on lasten ja nuorten saavutettavissa niin ajallisesti kuin paikallisesti, ja on maksutonta tai maksut ovat kohtuullisia. Vaikka toiminta on rentoa vapaa-ajanviettoa, se on ohjattua ja suunnitelmallista. Lapsilla ja nuorilla on mahdollisuus vaikuttaa toiminnan sisältöön, ja monissa kerhoissa nuoret voivat itse aloittaa työuraansa kouluttautamalla kerho-ohjaajiksi.

Kuviossa 5. on vertailtu hakemusvaiheessa kerhoihin ja päiväleiritoimintaan osallistuvien lasten ja nuorten arvioituja määriä toteutuneisiin määriin. Vuonna 2022 toimintaan osallistui noin 8 400 lasta ja nuorta. Vuoden 2021 poikkeusta lukuun ottamatta toteutuneiden osallistujien määrät ovat yhtä suuret tai useimmiten korkeammat kuin hakemuksissa oli arvioitu. Jopa vuonna 2020 toteuma oli arvioita suurempi koronan aiheuttamista rajoituksista huolimatta. Avustushakemusten määrä laski vuonna 2019, minkä takia myös toimintaan osallistuneiden arvioidut ja toteutuneet lukumäärä laskivat silloin selvästi.

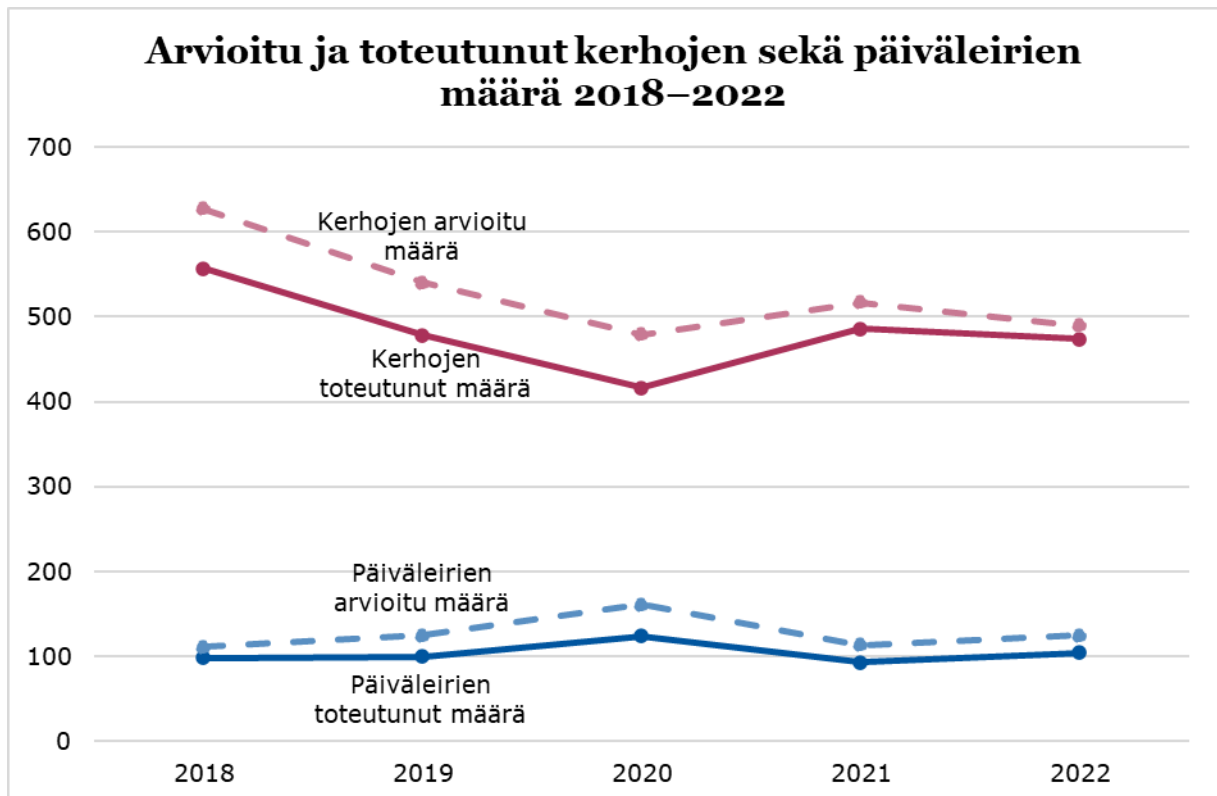
Kaudella 2022 kerhoihin osallistui noin 6 300 ja päiväleireille 2 100 lasta ja nuorta. Päiväleirien osallistujamäärät jatkoivat kasvuaan kolmatta vuotta peräkkäin. Päiväleiritoimintaa järjestettiin paikoin yhteistyössä kunnan, 4H-yhdistyksen ja seurakunnan kanssa. Näin kustannuksia voitiin jakaa ja saada riittävästi ohjaajaresursseja. Kerhojen osallistujamäärät laskivat vuonna 2021 oletettavasti koronarajoitusten takia alle 6 000 henkilön, mutta nousivat vuonna 2022 lähes vuoden 2020 tasolle.

Kaudella 2022 valtionavustuksella toteutettiin noin 470 kerhoa ja 100 päiväleiriä (Kuvio 6.). Päiväleirejä toteutui noin 20 suunniteltua vähemmän ja kerhoja noin 15 vähemmän. Muutokset määrissä ovat vähäisiä edellisvuoteen verrattuna. Viiden vuoden aikavälillä päiväleirien määrä on pysynyt tasaisena, kun taas kerhojen määrissä on ollut suurempaa vaihtelua.

Kuvio 5. Harrastustoiminnassa mukana olevien lasten ja nuorten arvioitu ja toteutunut lukumäärä vuosina 2014–2022.

Kuvio 6. Arvioitu ja toteutunut kerhojen sekä päiväleirien määrä vuosina 2018–2022.

Kauden aikana 10 toimijaa teki muutoshakemuksen. Osa joutui supistamaan toimintaa saadun valtionavustuksen ollessa haettua huomattavasti pienempi. Henkilöstövaihdokset aiheuttivat muutamalle muutoksia kerhosisältöihin ja koontumiskertoihin. Muutama toimija jatkoi päiväleiritoimintaa syys- ja talviloimilla, koska ei saanut kaikkia suunnittelemaansa leirejä toteutumaan kesäkaudella.

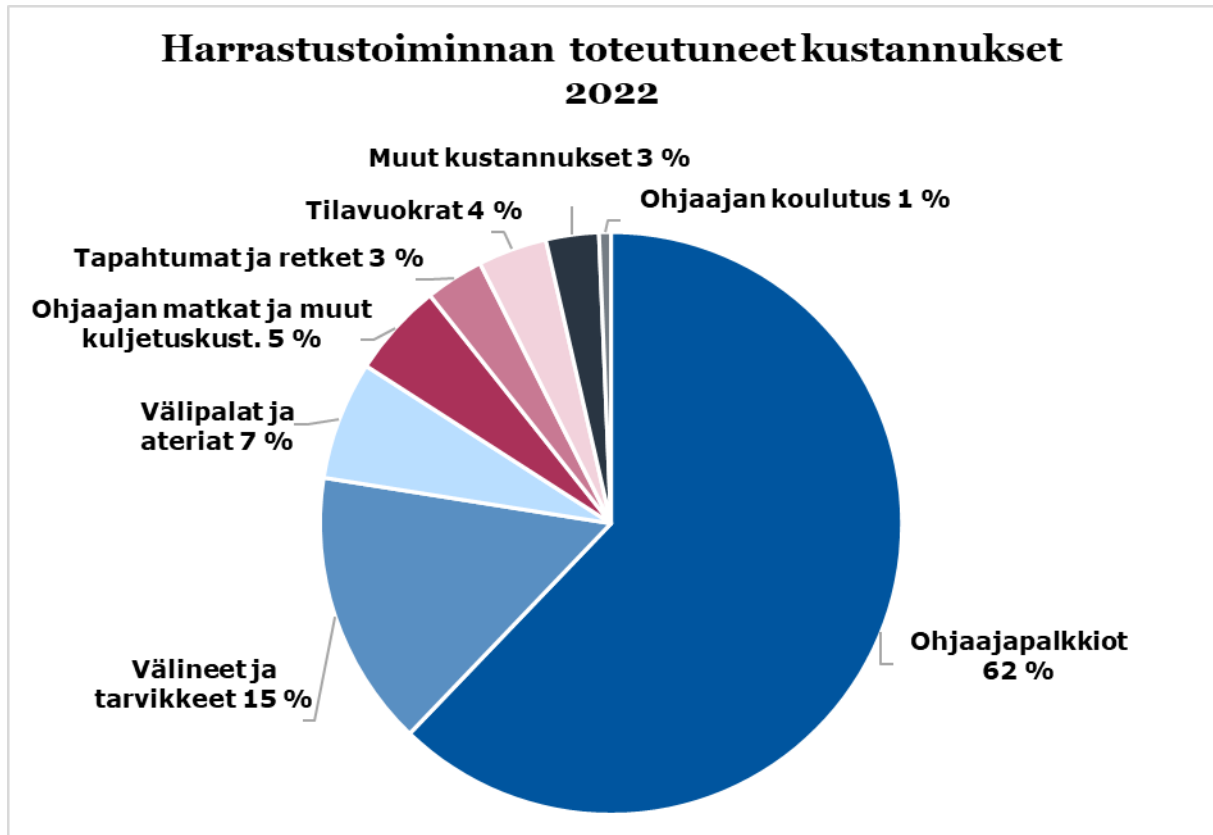
Toimijoista 60 % järjesti sekä kerhoja että päiväleiritoimintaa ja 28 % toimijoista keskittyi ainoastaan kerhotoimintaan. Kuusi toimijaa järjesti vain päiväleiritoimintaa. Liikunta ja tanssi, kotitalous, kädentaidot ja luonto ovat suosituimmat kerhojen teemat monitoimikerhojen lisäksi. Harrastustoimintaa järjestäneistä toimijoista yli 80 % arvioi valtionavustushakemuksessaan järjestävänsä kyseisiä kerhosisältöjä. Taidetta, seikkailua ja elämystä kerhosisältöihin suunniteltiin noin puolet toimijoista. Kaiken kaikkiaan kerhojen teemat ovat monipuolisia ja lasten ja nuorten toiveista lähteviä. Jos huomataan, että jonkin kerhon osallistujamäärät tippuvat, teemaa voidaan tarvittaessa vaihtaa kesken kauden.

3. Harrastustoiminnan taloustiedot

Vuonna 2022 Pohjois-Suomen aluehallintovirasto myönsi 315 000 euroa harrastustoiminnanvaraista valtionavustusta lasten ja nuorten paikalliseen harrastustoimintaan. Avustus oli 59 500 euroa enemmän kuin edellisvuonna. Kaudella 2022 kerho- ja päiväleiritoiminnan kokonaiskustannukset olivat noin 586 000 €, kun ne edellisvuonna olivat noin 488 000 €.

Ohjaajapalkkioiden osuus kokonaiskustannuksista oli selvästi suurin menoerä ollen noin 62 % (Kuvio 7.). Erilaisten materiaali- ja välinekustannusten osuus oli 15 %. Muiden kustannustyyppien osuudet olivat viiden prosentin molemmin puolin. Kustannuksia syntyi muun muassa välipaloista ja aterioista, ohjaajien matkoista ja koulutuksesta, tapahtumista ja retkistä sekä niihin liittyvistä kuljetuksista sekä tilavuokrista. Luokkaan muut kustannukset sisältyi yleisimmin vakuutusmaksuja sekä mainontaan meneviä kuluja. Kustannusten osuuksissa ei ole tapahtunut juuri muutoksia pariin edelliseen vuoteen verrattuna.

Kuvio 7. Lasten ja nuorten harrastustoiminnan eri kustannustyyppien osuudet kokonaiskustannuksista vuonna 2022.

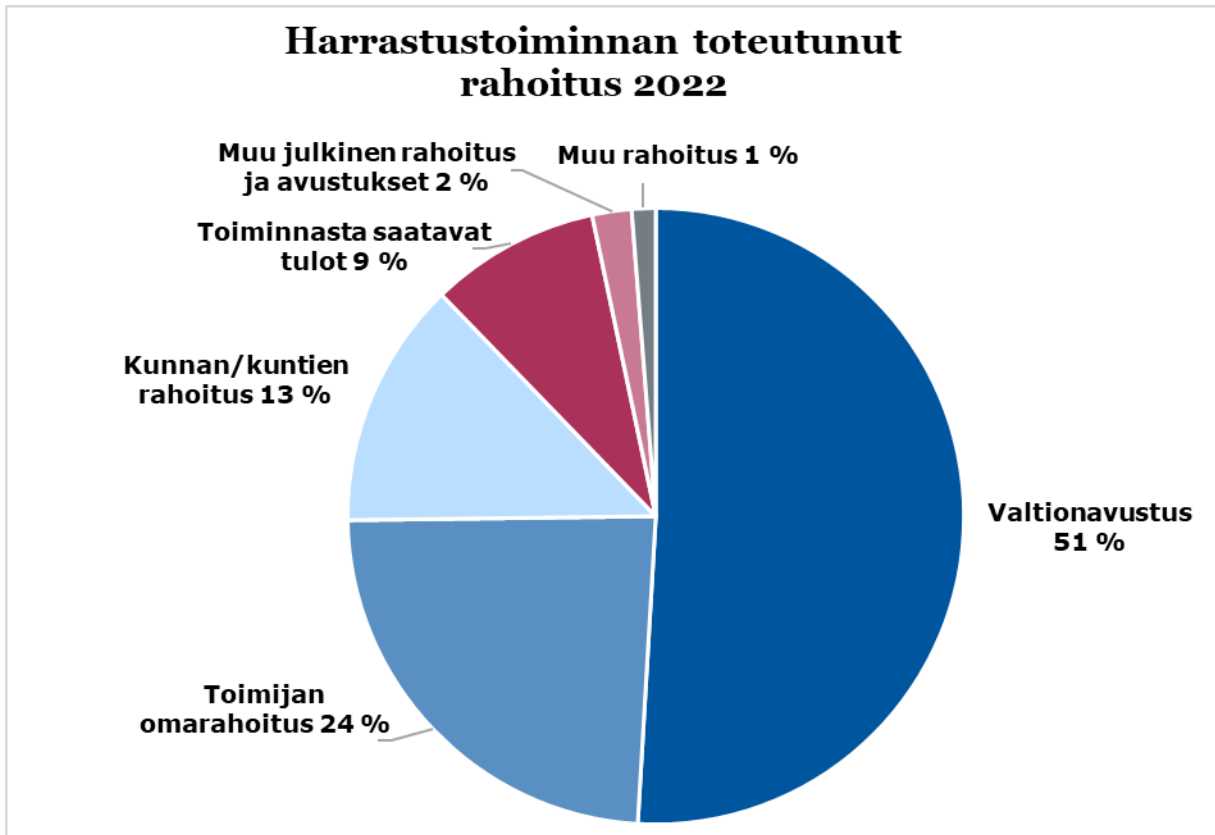

Valtionavustuslain mukaan valtionavustus ei saa kattaa valtionavustuksen kohteena olevasta toiminnasta tai hankkeesta aiheutuvien kokonaiskustannusten täyttä määrää, vaan toimintaan tulee käyttää myös muuta rahoitusta. Myönnetty avustus voi kattaa enintään 90 % avustettavan harrastus- tai päiväleiritoiminnan toteutuneista hyväksyttävistä kustannuksista.

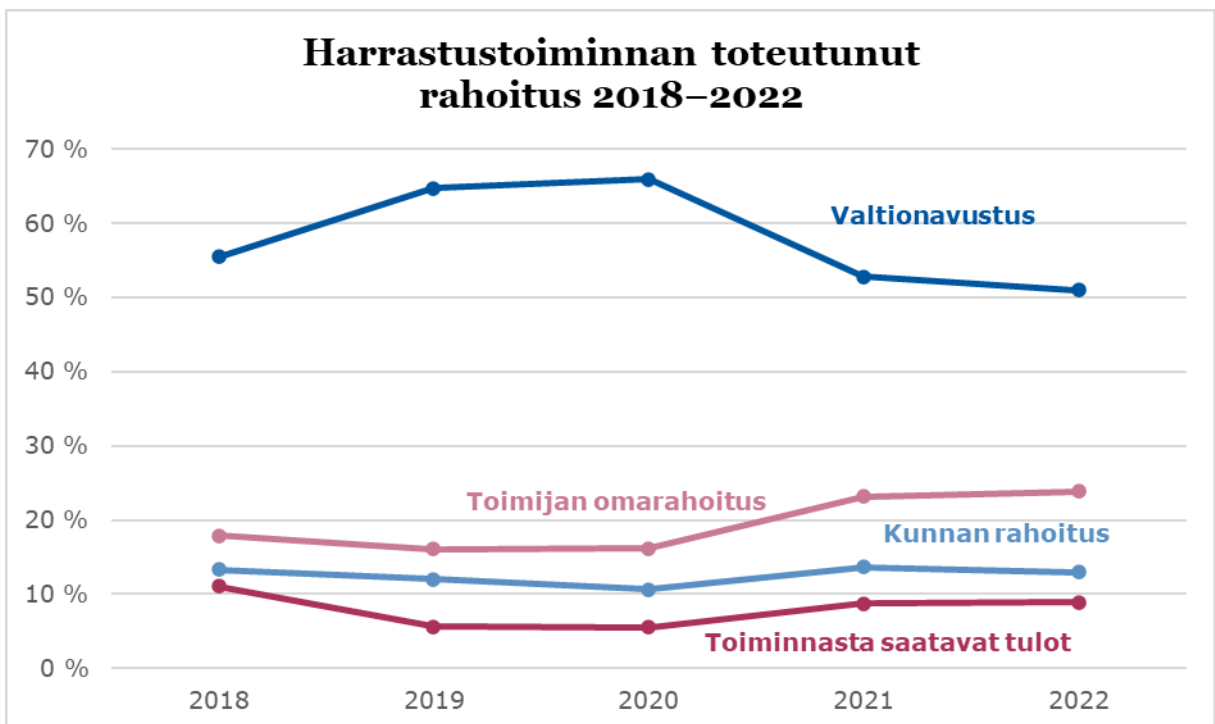
Lasten ja nuorten harrastustoiminnan kokonaisrahoituksesta katettiin valtionavustuksella 51 % vuonna 2022 (Kuvio 8.). Toimijan omarahoitus kattoi noin viidesosan rahoituksesta. Kunnan tai kuntien rahoitus kattoi 13 % ja toiminnasta saatavat tulot 9 % kokonaisrahoituksesta. Edellisvuonna alkanut valtionavustuksen osuuden lasku kokonaisrahoituksesta hidastui ja muissa rahoitusmuodoissa ei tapahtunut juuri muutoksia (Kuvio 9.).

Vuoden 2022 valtionavustusta palautti 10 toimijaa yhteensä 12 055 €. Palautussummat vaihtelivat 128–3 441 euron välillä. Palautusten määrissä ja summassa on suurta vuosittaista vaihtelua. Edellisvuonna palautusta tuli vain yhdeltä toimijalta vajaat 200 €. Vuonna 2020 palautuksia kertyi vajaat 7 000 € kuudelta eri toimijalta pääasiassa koronaan liittyvistä syistä. Kaudella 2022–2023 palautusten taustalla oli muun muassa sairastumiset, jotka aiheuttivat katkoksia toiminnassa tai toiminnan perumista. Henkilöstön vaihtuvuus aiheutti osalle vaikeuksia raportointivaiheessa. Loppuselvitysten täydennyspyyntöjen vastausajat venyivät ja parissa tapauksessa kaikkia pyydettyjä täydennyksiä ei toimitettu.

Kuvio 8. Lasten ja nuorten harrastustoiminnan eri rahoituslähteiden osuudet kokonaisrahoituksesta vuonna 2022.

Kuvio 9. Lasten ja nuorten harrastustoiminnan eri rahoituslähteiden osuudet kokonaisrahoituksesta kausina 2018–2022.

4. Toiminnan arviointi

Lasten ja nuorten paikallisen harrastustoiminnan valtionavustusten loppuselvi-tysten kuvaukset ja arviot toiminnasta ja sen merkityksellisyydestä olivat moni-puolisia ja toivat hyvin esille toiminnan arvon paikallistasolla. Harrastustoiminta oli tärkeää lasten ja nuorten kasvulle ja kehitykselle sekä koko perheen hyvin-voinnille. Kerho- ja päiväleiritoiminta toimi perheiden tukena arjessa, lasten ja nuorten innostajana ja motivoijana sekä tärkeänä osana kuntien palvelutarjon-taa. Koronarajoitusten poistuttua lapsilla ja nuorilla oli erityisen suuri tarve osal-listua toimintaan ja päästä harrastamaan ikätovereidensa seurassa.

Kerhot ja leirit tukevat lasten ja nuorten hyvinvointia ja sosiaalista kehitystä. Ne tarjoavat tekemistä arkeen sekä turvallisia aikuisia, jotka voivat olla mukana nuoren elämässä pitkäänkin. Kerhot toimivat myös hyvänä ensimmäisenä työ-paikkana monelle nuorelle. Työn avulla nuoret saivat kokemuksen siitä, että hei-dän panoksellaan on merkitystä, mikä osaltaan parantaa nuoren itsetuntoa. Ker-hotoiminta antoi lapsille tärkeitä taitoja elämää varten. Vastauksissa näkyivät niin sosiaalisten taitojen ja itsetunnon kehittyminen, erilaisten kädentaitojen ja liikuntamuotojen oppiminen kuin luonnontuntemuksen ja kulttuurien oppimisen merkitys.

Lasten ja nuorten paikallisen harrastustoiminnan tukemisella valtionavustuk-sella on edelleen merkittävä rooli Pohjois-Pohjanmaan ja Kainuun alueella. Eten-kin sivukylillä riitti kysyntää kerhotoiminnalle, vaikka Harrastamisen Suomen mallin myötä harrastaminen koulupäivän yhteydessä on lisääntynyt. Paikoin ko-ettiin haasteita saada kerhoryhmiä kasaan, minkä oletettiin johtuvan Harrastami-sen Suomen mallin kerhojen suosioista. Päiväleiritoiminta oli kuitenkin näilläkin paikkakunnilla yleensä suosittua, ja niihin osallistuvien lasten ja nuorten määrät ovat olleet kasvussa. Koronavuosien jälkeen lapset ovat löytäneet takaisin ker-hoihin ja sitoutuminen toimintaan on parantunut. Toisaalta raportoitiin myös siitä, että välillä osallistumisaktiivisuus lopahtaa kauden aikana.

Muutokset kouluverkossa voivat näkyä myös kerhotoiminnan tarpeessa. Uuden yhtenäiskoulun valmistuttua voivat monet harrasteet loppua syrjäkyliltä, kun en-tinen kyläkoulu ei ole enää koulukäytössä, ja tämä voi lisätä tarvetta omalla ky-lällä harrastamiseen. Paikalliset, kyläkohtaiset kerhot ja leirit ovat tärkeässä roo-lissa myös yhteisöllisyyden näkökulmasta. Erityisesti vähävaraisten perheiden lapsille tämä toiminta voi olla ainoa mahdollisuus päästä aktivoivaan ja turvalli-seen harrastustoimintaan mukaan.

Haasteina esiin nostettiin muun muassa sopivien tilojen löytäminen esimerkiksi kokkikerhoihin, sillä kaikilta kouluilta ei ole saatu kotitalousluokkia käyttöön. Pai-koin on ollut myös haasteita löytää innostuneita, vastuullisia ja motivoituneita kerhojen ohjaajia. Toisaalta raportoitiin kerhonohjaajista, jotka halusivat kehittää omaa työtään sekä ottaa itsenäisesti enemmän vastuuta kerhojen valmistelussa.

Ainakin neljässä loppuselvityksessä kerrottiin, että toimintaan oli saatu mu-kaan myös ukrainalaisia lapsia ja nuoria sekä aikuisia ohjaajiksi. Vieraskielisten lasten ja nuorten kanssa toimiminen tuo haasteita järjestäjille, mutta on arvo-kasta työtä maahanmuuttajaperheiden sopeutumisen edistämiseksi.

Tähän loppuun on koottu loppuselvityksistä poimittuja toteutuneen toiminnan kuvauksia ja arvioita toiminnan vaikutuksista.

” Lasten ja nuorten hyvinvoinnin kannalta on todella tärkeää, että tarjoamme heille järjestettyjä ja ohjattua matalankynnyksen harrastustoimintaa koko kunnan alueella. Harrastustoimintaa järjestetään koulupäivien jälkeen, niin että kotona ehtii käydä ja hieman palautua koulupäivästä. Ja päiväleirejä järjestetään kun kouluista ollaan lomilla. Päiväleireille osallistujat eivät olekaan kaikki tuttuja keskenään, niin viikon edetessä hienoa nähdä kuinka ryhmäydytään ja ystävystytään. ”Päiväleireillä kuulee, että liian lyhyt päivä eikä voida olla pitempään”. ”Huoltajalta viesti: Kiitos leiristä minun ja tyttäreni puolesta. Aivan ihana oli nähdä että mun hiljainen ja ujo tyttö lähti todella mielellään joka aamu leirille ja illasta jo alkoi odottaa seuraavaa leiripäivää.” Me tuodaan toiminta lähelle lasten ja nuorten koteja ja harrastaminen on ilmaista tai edullista...”

” Kokkikerhot olivat jälleen erityisen suosittuja sekä ala- että yläkouluikäisten lasten keskuudessa. Perinteisesti hyödynsimme kokkikerhoissa paikallisten kauppojen hävikkituotteita ja tämä yhteistyö jatkuu myös uudella kerhokaudella. Uskomme, että ekologisuus ja ymmärrys ruoka-aineiden kestävä käyttö kerhotoiminnassa osin ohjaa lapsia ja nuoria omissa arjen valinnoissaan myös tulevaisuudessa. Kalastuskerho innosti useampia paikallisia lapsia aloittamaan kalastusharrastuksen ja ilolla olemme seuranneet heidän kalareissujensa antia kerhon whatsapp-ryhmässä. Kerhossa lapset tutustuivat paikallisten kalastajien opastuksella erilaisiin kalastustapoihin sekä kalaruokien valmistukseen. Koemme paikallisen, perinteisen elinkeinon opettamisen lapsille tärkeänä osana perinnetiedon levittämistä ja perinteen jatkuvuuden mahdollistamista.”

” Sirkuskerhossa harjoiteltiin juggleerausta eri välinein ja diabolioilua sekä muuta sirkustelua kerholaisten toiveiden mukaan. Kerholaiset harjoittelivat myös esityksiä. Kerhoa ohjasi pikkutyöstä asti sirkusta harrastanut nuori apunaan entinen kerholainen. Mukana oli sekä tyttöjä että poikia. Tämä Kajaanin sirkuskerho valittiin Suomen 4H-liiton valtakunnallisen kerhokilpailun voittajaksi. ”

” Kauden onnistumisia on olleet hyvien uusien ohjaajien löytymiset! Olemme saaneet rekrytoitua kouluilla, nuokkareilla ja eri tapahtumissa uusia ohjaajia, jotka on koulutettu sivilis-tuen avulla. Ryhmät ovat muuttuneet koko ajan haastavammiksi ja ryhmissä pitää olla aiempaa enemmän ohjaajia ja /tai vähemmän lapsia. Olemme panostaneet hyviin ohjaajiin ja riittävään ohjaajien määrään. Olemme lisäksi hyvin saatavilla ja tukena ohjaajillemme.”

”Toiminta on lapsille mielekästä ja opettavaista. Konkreettisten teeman mukaisen taitojen lisäksi kerhoissa harjoitellaan sosiaalisia taitoja. Kauden aikana me vastuunohjaajat olemme keskustelleet kerholaisten, vanhempien ja nuorien ohjaajien kanssa myös kiusaamisen erimuodoista, esimerkiksi sukupuoli-identiteeteistä ja sukupuolisensitiivisyydestä. Toinen paljon lapsia puhuttanut vaikeampi asia on ollut Ukrainan sota. Nämä aiheet kumpuavat mediasta ja mielestäni on hienoa huomata, että lapset kokevat kerho- ja päiväleiriympäristön ohjaajineen niin turvallisiksi, että voivat siellä asioita käsitellä.”

” Kerhoissa tärkeää on kaverit. Kiusaamisen ehkäisyssä, terveen itsetunnon kehitymisessä ja oman tulevaisuuden suunnittelussa kaverit ja kuuluminen kaveriporukkaan ovat tärkeitä suojaavia tekijöitä. Kaverit luovat turvallisuutta ja yhteenkuuluvuuden tunnetta, se lisää itseluottamusta ja yleensä positiivisuutta elämään.”

”Toimintakaudella tehtyjen kyselyjen mukaan tarjoamme kiinnostavaa ja toivottua sisältöä perheille. Joitain toiveita on toteutettu jo nyt käynnistyneellä kaudella, kuten eräleiri kalastusretken kera. Muutoin palautteista on nähtävissä, että luontoon ja eläimiin liittyviä harrastuksia toivotaan eniten ja niiden harrastaminen on mm. tarvittavien välineiden hankkimisen näkökulmasta usein hankalaa. Mm. kalastamisen aloittaminen ilman, että perheessä on osaamista asiaan, on haastavaa.”

”Kehitettävää on edelleen toimintojen oikean aikaisessa mainostamisessa ja markkinoinnissa sekä peruuttamishdoissa perheille. Peruutuksia tulee luovattoman paljon lähellä toiminnan alkamisaikaa, jolloin uusien lasten saaminen mukaan toimintaan on haastavaa.”

”Kerhonohjaajilta kerätyn palautteen mukaan työn merkitys oli suuri. Nuoret kertoivat saaneensa kerhonohjaajana varmuutta sosiaalisiin tilanteisiin, taitoja suunnitteluun ja kerhoryhmän ohjaukseen. Monet nuorista kertoivat kerhossa olleen haasteellisia tilanteita ja näihin he ovat palautteen mukaan saaneet hyvin tukea vastuuohjaajilta. Monelle nuorelle tämä kerhonohjaajuus on ensimmäinen työpaikka ja he tarvitsevat tukea vastuunottamiseen ja kerhonpyörittämiseen. Viime kaudella meillä oli noin 40 uutta kerhon ohjaajaa ja vain pari kymmentä jatkavaa, jolloin tämä tuen tarve korostuu. Nuoret saavat 4H-kerhonohjaajana arvokasta työkokemusta ja monelle siitä tuleekin usean vuoden pesti. On hienoa auttaa nuoria kasvamaan aktiivisiksi, yritteliäiksi ja työelämään ohjautuviksi kansalaisiksi.”

” Hankkeen aikana lapset innostuivat luonnosta ja löysivät uusia mahdollisuuksia viettää vapaa-aikaa kerhojen kanssa luonnossa. Toiminnanjohtajalla oli taito saada innostettua myös vanhemmat tulemaan yhdessä lasten kanssa suunnittelemaan tulevaa. Verrattuna edelliseen kerhokauteen toiminnassa näkyivät myös vanhemmat lasten mukana. Kerhot liikkuvat perinteisistä kerhopaikoistaan (luokkatila tai liikuntahalli) enemmän luontoon.”

” Kerholaisilta pyydettiin palautetta paperisella lomakkeella. Kivaa kerhossa oli leikkiminen, leipominen, syöminen, kaikki, erityisesti kepparit ja ratsastaminen, erilaiset pelit, höpöttäminen ym. Kurjaa ei ollut suurimman osan mukaan mikään tai ei osattu sanoa, liian iso ryhmä oli jonkun mielestä joskus kurjaa. Kerholaiset halusivat tehdä kerhossa enemmän retkiä ja osa haluaisi ulkoilla enemmän ja uintia toivottiin. Suurin osa kerholaisista koki, että pystyi puhumaan vapaasti ja kertomaan mielipiteensä 4H-kerhossa. Kaikki vastanneet tunsivat olonsa turvallisiksi 4H-kerhossa ja kaikki vastanneet halusivat jatkaa 4H-kerhossa. Ja lähes kaikki vastanneet suosittelisivat 4H-kerhoa kaverilleen.”

Lähteet

Opetus- ja kulttuuriministeriö (2019). *Valtakunnallinen nuorisotyön ja -politiikan ohjelma vuosille 2020–2023*. <https://valtioneuvosto.fi/paatokset/paatos?decisionId=0900908f8066e183>

Valtioneuvoston julkaisuja 2019:31 (2019). *Pääministeri Sanna Marinin hallituksen ohjelma 10.12.2019. OSALLISTAVA JA OSAAVA SUOMI – sosiaalisesti, taloudellisesti ja ekologisesti kestävä yhteyskunta*. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161931/VN_2019_31.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Valtion nuorisoneuvoston julkaisuja (2018). Verkkójulkaisu nro 57. *Selvitys valtionhallinnon toimenpiteistä lasten ja nuorten harrastustoiminnan edistämiseksi*. https://tietoanuorista.fi/wp-content/uploads/2018/01/LNH_raportti_2501.pdf

Valtion nuorisoneuvoston julkaisuja (2020). *Harrastamisen äärellä. Lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimus 2020*. Toimittanut Mikko Salasuo. <https://tietoanuorista.fi/wp-content/uploads/2021/05/lasten-ja-nuorten-vapaa-aikatutkimus-2020-web.pdf>

Pohjois-Suomen aluehallintovirasto

Oulu

2024